

ORZECZNICTWO SĄDU NAJWYŻSZEGO

IZBA KARNA

Zbiór urzędowy
tłoczony z polecenia
Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego

8

2024

**ZBIÓR URZĘDOWY
TŁOCZONY Z POLECENIA
PIERWSZEGO PREZESA SĄDU NAJWYŻSZEGO**

8

2024

Opracowane do druku
przez Kolegium Redakcyjne Izby Karnej Sądu Najwyższego

Treść:

I. Zbiór orzeczeń	str.	1
II. Skorowidz artykułowy	str.	63
III. Skorowidz przedmiotowy	str.	64
IV. Wykaz orzeczeń	str.	65

Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o.
01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33
www.wolterskluwer.pl
czasopisma@wolterskluwer.pl
nr infolinii 801 044 545, prenumerata@wolterskluwer.pl

Skład i łamanie: Master, Łódź
Nakład: 850 egz.

ISSN 2545-2436

ORZECZNICTWO SĄDU NAJWYŻSZEGO IZBA KARNA

Rok 2024 – Numer 8

I

39

POSTANOWIENIE Z DNIA 11 KWIETNIA 2024 R., I KZP 8/23

Uprawnienie przewidziane w treści art. 8b ust. 1 ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego (tekst jedn.: Dz. U. z 2024 r., poz. 442) nie dotyczy sytuacji, w których represje za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego lub z powodu takiej działalności były stosowane przez radzieckie organy ścigania i wymiaru sprawiedliwości lub radzieckie organy pozasądowe, działające na obecnym terytorium Polski w okresie od dnia 1 lipca 1944 r. do dnia 31 grudnia 1956 r. oraz na terytorium Polski w granicach ustalonych w Traktacie Ryskim, w okresie od dnia 1 stycznia 1944 r. do dnia 31 grudnia 1956 r.

Przewodniczący: Prezes SN Z. Kapiński.

Sędziowie SN: A. Bojańczyk (sprawozdawca), A. Dziergawka.

Prokurator del. do Prokuratury Krajowej: A. Orzechowska.

Sąd Najwyższy w sprawie K. B., po rozpoznaniu w Izbie Karnej na posiedzeniu w dniu 11 kwietnia 2024 r., przekazanego na podstawie art. 441 § 1 k.p.k. przez Sąd Apelacyjny w G., postanowieniem z dnia 15 listopada 2023 r., zagadnienia prawnego wymagającego zasadniczej wykładni ustawy:

„Czy przez «dziecko matki pozbawionej wolności, wobec której stwierdzono nieważność orzeczenia, które przebywało wraz z matką w więzieniu lub innym miejscu odosobnienia lub którego matka w okresie ciąży przebywała w więzieniu lub innym miejscu odosobnienia», należy rozumieć również «dziecko matki pozbawionej wolności» «represjonowanej przez radzieckie organy ścigania i wymiaru sprawiedliwości lub organy pozasądowe, działające na obecnym terytorium Polski w okresie od dnia 1 lipca 1944 r. do dnia 31 grudnia 1956 r. oraz na terytorium Polski w granicach ustalonych w Traktacie Ryskim, w okresie od dnia 1 stycznia 1944 r. do dnia 31 grudnia 1956 r., za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego lub z powodu takiej działalności» – poprzez zastosowanie art. 8 ust. 2a ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego (tekst jedn.: Dz. U. z 2024 r., poz. 442; dalej jako: ustawa lutowa, ustawa)?”

postanowił odmówić podjęcia uchwały.

Uzasadnienie

Matka wnioskodawczyni K. B. – J. H. w 1943 r. wstąpiła do Armii Krajowej i prowadziła działalność niepodległościową na terenie Wileńszczyzny także po wkroczeniu na ten obszar wojsk Armii Czerwonej. Z tego względu została skazana dnia 6 października 1945 r. wyrokiem Trybunału Wojennego Wojsk NKWD Litewskiej SRR „za zdradę ZSRS i przynależność do konspiracyjnej organizacji” na karę 15 lat robót katorżniczych z pozbawieniem praw politycznych na 5 lat oraz na konfiskatę osobiście należącego do niej mienia. Wyrok ten został zmieniony postanowieniem Trybunału Wojennego Okręgu Wojskowego z dnia 12 października 1954 r. na karę 10 lat poprawczych łagrów z ograniczeniami praw na 3 lata. J. H. była tymczasowo aresztowana od dnia 23 lutego 1945 r. a karę katorgi odbywała, pracując w kopalni węgla kamiennego w Workucie, będąc po-

zbawioną wolności w sowieckim łagrze. W dniu 25 października 1950 r. urodziła córkę – wnioskodawczynię K. B. Zwolniona z łagru została w grudniu 1955 r., a do Polski powróciła z córką dnia 17 grudnia 1956 r.

Pismem z dnia 19 grudnia 2019 r. złożyła wniosek o odszkodowanie i zadośćuczynienie z powołaniem się na przepisy art. 8b w zw. z art. 8 ust. 2a ustawy lutowej. Sąd Okręgowy w G. wyrokiem z dnia 25 kwietnia 2022 r., sygn. akt (...), na podstawie art. 8b ust. 1 i 2 w zw. z art. 8 ust. 2a ustawy lutowej, zasądził od Skarbu Państwa na rzecz wnioskodawczynie kwotę 4 000 000 zł tytułem zadośćuczynienia za doznaną krzywdę wraz z ustawowymi odsetkami od dnia uprawomocnienia się wyroku.

Wyrok Sądu pierwszej instancji został zaskarżony na niekorzyść wnioskodawczynie przez prokuratora (kwestionującego wysokość zadośćuczynienia) oraz Skarb Państwa, reprezentowany Przez Prokuratorię Generalną, w której apelacji zakwestionowano poprawność wykładni art. 8b w zw. z art. 8 ust. 2a ustawy lutowej, wnioskując o zmianę wyroku Sądu *a quo* i oddalenie wniosku w całości.

Rozpoznając te środki odwoławcze, Sąd Apelacyjny w G. postanowieniem z dnia 15 listopada 2023 r., sygn. akt (...), na podstawie art. 441 § 1 k.p.k., odroczył rozpoznanie sprawy i przekazał Sądowi Najwyższemu zagadnienie prawne następującej treści:

Czy przez „dziecko matki pozbawionej wolności, wobec której stwierdzono nieważność orzeczenia, które przebywało wraz z matką w więzieniu lub innym miejscu odosobnienia lub którego matka w okresie ciąży przebywała w więzieniu lub innym miejscu odosobnienia”, należy rozumieć również „dziecko matki pozbawionej wolności” „represjonowanej przez radzieckie organy ścigania i wymiaru sprawiedliwości lub organy pozasądowe, działające na obecnym terytorium Polski w okresie od dnia 1 lipca 1944 r. do dnia 31 grudnia 1956 r. oraz na terytorium Polski w granicach ustalonych w Traktacie Ryskim, w okresie od dnia 1 stycznia 1944 r. do dnia 31 grudnia 1956 r., za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego lub z powodu takiej działalności” – poprzez zastosowanie art. 8 ust. 2a cyt. ustawy?

Prokurator Krajowy, ustosunkowując się do tego pytania, wniósł o odmowę podjęcia uchwały.

Rozpoznając przedstawione zagadnienie prawne Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Tak w orzecznictwie, jak w piśmiennictwie przyjmuje się, że pytanie prawne przedstawiane Sądowi Najwyższemu w trybie art. 441 § 1 k.p.k. musi spełniać łącznie co najmniej trzy warunki: a) przekazane zagadnienie prawne winno wyłonić się przy rozpoznawaniu środka odwoławczego; b) istotę pytania prawnego musi stanowić zagadnienie „prawne”, a więc takie, które dotyczy ważnej kwestii interpretacyjnej. Sytuacja taka występuje wówczas, gdy dany przepis był poddawany w orzecznictwie odmiennej wykładni lub gdy jest on sformułowany w taki sposób, iż zastosowanie różnych instrumentów interpretacyjnych prowadzi do przeciwstawnych wyników; c) zagadnienie prawne wymaga zasadniczej wykładni wtedy, gdy przepis(-y) będące przedmiotem zagadnienia prawnego są niejasne (jasne przepisy nie wymagają zasadniczej wykładni – *clara non sunt interpretanda*) i mogą być odmiennie interpretowane. Niektórzy spośród autorów dodają jeszcze czwartą przesłankę: treść pytania prawnego powinna być związana z ustaleniami faktycznymi dokonanymi w konkretnej sprawie (por. P. Hofmański, E. Sadzik, K. Zgryzek, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 1999, t. II, s. 580; R. A. Stefański, *Instytucja pytań prawnych do Sądu Najwyższego w sprawach karnych*, Kraków 2001, s. 292 i n.; zob. także m.in. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 7 czerwca 2002 r., I KZP 15/02).

Należy stwierdzić, że przedstawione Sądowi Najwyższemu postanowieniem Sądu Apelacyjnego w G. z dnia 15 listopada 2023 r. zagadnienie prawne nie spełnia wszystkich z powyżej wymienionych kryteriów. Rzecz w tym, że problem prawny przedstawiony przez sąd odwoławczy występujący z pytaniem prawnym nie był poddawany w orzecznictwie rozbieżnej wykładni. W tym zakresie Sąd Apelacyjny w G. przytoczył tylko jedno orzeczenie (wyrok Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 26 września 2019 r., II AKa 292/19), w którym zaprezentowano stanowisko przełamujące wykładnię literalną art. 8b ustawy lutowej. Ponadto przepis objęty pytaniem prawnym Sądu Apelacyjnego w G. nie może zostać uznany za niejasny. W konsekwencji należało odmówić podjęcia uchwały w trybie art. 441 k.p.k.

Rozważania niniejsze wypada zacząć od poddania analizie tego, czy zagadnienie przedstawione przez Sąd Apelacyjny w G. da się rozstrzygnąć na płaszczyźnie kanonu interpretacyjnego *clara non sunt interpretanda*.

Nie sposób bowiem nie zwrócić uwagi na charakter ujęcia redakcyjnego przepisu art. 8b ust. 1 ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego. Skoro jest w nim mowa o tym, że odszkodowanie od Skarbu Państwa za poniesioną szkodę i zadośćuczynienie za doznaną krzywdę przysługuje wyłącznie dziecku matki pozbawionej wolności, wobec której stwierdzono nieważność orzeczenia (podkr. SN), które przebywało wraz z matką w więzieniu lub innym miejscu odosobnienia lub którego matka w okresie ciąży przebywała w więzieniu lub innym miejscu odosobnienia (do tej samej podstawy represji nawiązuje art. 8b ust. 3 ustawy lutowej), to na gruncie wykładni językowej kwestia zakresu tej normy jawi się jako bezsporna. Jeśli bowiem dyspozycją powołanego przepisu ustawy lutowej zostały objęte przez ustawodawcę tylko dzieci matek, co do których stwierdzono nieważność orzeczenia w trybie ustawy lutowej, to płaszczyzna wykładni językowej nie pozostawia w tym zakresie jakiegokolwiek przestrzeni do rozważania, czy z uprawnienia, o którym mowa w art. 8b ust. 1 ustawy lutowej mogą korzystać także dzieci tych matek, które wprawdzie były represjonowane za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego, jednakże co do których nie da się stwierdzić nieważności orzeczenia, bowiem były one represjonowane przez organy, o których mowa w przepisie art. 8 ust. 2a zdanie pierwsze ustawy lutowej (radzieckie organy ścigania i wymiaru sprawiedliwości lub organy pozasądowe).

Z pola widzenia nie można jednak tracić tego, że ograniczenie procesu dekodowania znaczenia tekstu normatywnego tylko do wykładni językowej i jej wyniku nie powinno mieć charakteru autotelicznego, tj. nie może się zasadzać na przyjęciu założenia, że przeprowadzenie wykładni językowej jest celem samym w sobie i – jednocześnie – ostatnim etapem prowadzenia przez organ stosujący prawo egzegezy tekstu normatywnego, na którym proces interpretacji ustawy można zakoń-